

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr II.

Tisdagen den 25 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Herr vice talmannen meddelade, att från riksmarskalksämberet på nädigste befallning överlämnats 50 inträdeskort till Riddarholmskyrkan för att bereda ledamöter av kammaren tillfälle att onsdagen den 26 innevarande februari övervara högtidligheten vid överförandet av Konung Karl XII:s kista till den nyrestaureerade sarkofagen i övre karolinska gravkoret; och hemställde herr vice talmannen, att fördelning av dessa biljetter proportionellt i förhållande till ledamotsantalet å varje bank finge genom sekreteraren ske under loppet av kammarens sammanträde denna dag, med iakttagande att de för varje landstingsområdes eller stads riksdagsmän avsedda biljetter utlämnades till områdets eller stadens äldste närvarande representant, som sedermera finge ombesörja den vidare utdelningen.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollen för den 19, 20 och 21 i denna månad.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 110, angående anslag till understödjande av biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen;

nr 111, angående försäljning av den kronan tillhöriga holmen Malepert invid Marstrand;

nr 114, med förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondborsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; ävensom

nr 115, med förslag till lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 22, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 9 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 12 och 13.

*Lagförslag
rörande vissa
kommunala
val-
förrättningar
våren 1919.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919, dels ock i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna hänvisat

1:o en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 36, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919; samt

2:o en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 76, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag angående utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919.

I samband med propositionerna hade utskottet jämväl till behandling förehaft följande till utskottet överlämnade, inom riksdagen väckta motioner, nämligen,

i anledning av propositionen nr 36:

dels motionerna i första kammaren:

nr 132, av herr *Antonsson*; och

nr 136, av herr *Asplund*;

dels ock motionerna i andra kammaren:

nr 289, av herr *Olsson* i Rösta m. fl.;

nr 290, av herr *Törnkvist*;

nr 296, av herr *Zander*; och

nr 297, av herr *Norman*; samt

i anledning av propositionen nr 76:

dels motionen i första kammaren nr 137, av herr *Schyller*;

dels ock motionerna i andra kammaren:

nr 321, av herr *Lundman* m. fl.; och

nr 324, av herr *Persson* i Fritorp, i vilken sistnämnda motions syfte 41 ledamöter av andra kammaren instämt.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt,

1:o) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts förevarande propositioner icke kunnat i oförändrad form bifallas, måtte i anledning av sagda propositioner samt de av herr Antonsson, herr Olsson i Rösta m. fl., herr Törnkvist, herr Zander, herr Norman, herr Schyller och herr Lindman m. fl. i ärendet väckta motioner för sin del antaga förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän, så lydande, som utlåtandet visade;

2:o) att herr Asplunds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3:o) att herr Perssons i Fritorp motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga om sättet för detta utlåtandes föredragning yttrade

Herr Cla son: I avseende på föredragningen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 hemställas

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det i punkten 1) behandlade lagförslaget, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgången, utskottets hemställan i punkterna 1), 2) och 3) föredragas;

att vid behandlingen av första paragrafen i utskottets lagförslag överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av mågon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets lagförslag.

Avdelningen I.

1 §.

Nu föredragna paragraf lydte sålunda:

Den valförrättning, som under våren 1919 skall i landskommun företagas för utseende av kommunalfullmäktige, skall i kommun, vars invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000, med de i 3 och 4 §§ angivna undantag utsättas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

I sådan kommun varde ock med nyss angivna undantag den valförrättning, som skall under våren 1919 försiggå för utseende av landstingsmän, utsatt att äga rum, förutom å den i § 5 mom. 2 c) i förordningen om landsting den 21 mars 1862 åsyftade dag, jämväl å dagen närmast efter eller, efter vederbörande stämмоordförandes beprövande, närmast före sagda dag.

Är för val, varom ovan sagts, kommun indelad i särskilda valdistrikt, skola stadgandena i denna § i stället äga tillämpning å varje

*Lagförslag
rörande vissa
kommunala
val-
förrättningar
våren 1919.
(Forts.)*

Lagförslag
rörande vissa
kommunala
val-
förrättningar
våren 1919.

särskilt valdistrikt, vars invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000.

Föreskrifterna i denna paragraf hava icke, i annat fall än som i 8 § sägs, avseende å köping, som bildar egen kommun.

(Forts.)

Herr Cla s o n: Jag skall anhålla att få rätta ett par tryckfel, som vid korrekturläsningen i brådskan insmugit sig i utlåtandet.

Å sidan 21 näst sista raden av första stycket står: »inom annan vallokal». Det skall vara: »i annan vallokal». På samma sida skall rubriken till andra avdelningen lyda: »Särskilda föreskrifter angående sammanförande av vissa val m. m.», icke »sammanförandet av» etc.

Slutligen har genom förbiseende i 14 § några ord fallit bort. Första meningen skall lyda på följande sätt: »Valman vare vid kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigeval under våren 1919 oförhindrad att å valsedel upptaga» etc. Det framgår av paragrafens lydelse i övrigt, att den avser dessa val, men bör för tydlighetens skull även i första meningen intagas.

Jag anhåller, att paragraferna må antagas med dessa rättelser.

Herr statsrådet S c h o t t e: Herr vice talman, mina herrar! Jag har redan haft tillfälle att vid besvarandet av en interpellation i andra kammaren om åtgärder till underlättande av de förestående marsvalen uttala betänkligheter mot det då under denna diskussion föreslagna sättet, att anordna »ambulatoriska» valförrättningar. Den frågan har varit föremål för åtskilligt överbäggande i regeringen, men vi hade icke lyckats finna någon lämplig form för detta sätt. Regeringen är också fortfarande övertygad, att det är förknippat med åtskilliga vanskligheter och svårigheter, att tillgripa dylika »ambulatoriska» förrättningar med alla dess besvärligheter, medförande av valskärmar o. s. v. och att det kanske i själva verket icke skulle bli till så stor hjälp, som man föreställt sig, för valen. Men då det här är en praktisk fråga och riksdagen synes vara intresserad av att på detta sätt kunna bidra till att ytterligare underlätta valen för åtskilliga trakter, där avstånd och andra förhållanden göra det svårt för valmännen att komma till samma valställe, har jag både för min del och å regeringens vägnar icke ansett mig böra motsätta mig det förslag, som här föreligger. Jag vill uttala den förhoppningen, att den stora makt, som förslaget med avseende på utsättande vallokaler m. m. lägger i vederbörande kommunalstämмоordförandes hand, en åtgärd i och för sig ganska ovänlig, måtte utövas med all den grannlagenhet och besinning, som de viktiga avgöranden, som därmed lagts i kommunalstämмоordförandes hand, kräva.

Herr H o l m q u i s t: Herr talman, mina herrar! För min ringa del har jag den uppfattningen, att det sätt, som i föreliggande utskottsutlåtande föreslås att anordna dessa nu ifrågavarande val, kan vara ganska betänkligt. Jag delar de uppfattningar, som av föredragande departementschefen uttalats till statsrådsprotokollet, då ärendet

behandlades i regeringen, och jag instämmer i det uttalande, som av herr von Zweigbergk gjorts i hans reservation.

Men då jag nu har ordet, ber jag få påpeka ett par förhållanden, som ändå synas mig vara av den beskaffenhet, att de böra genom en utredande förklaring från utskottets sida kunna reduceras eller eventuellt helt borttagas. Jag ber då att få fästa mig vid bestämmelsen i 3 §, där det heter: »Utsätter ordförande i kommunal- eller distriktsstämma valförrättning att äga rum å annan lokal än den sedvanliga stämmolokalen, *äge han jämväl, där förhållandena så påkalla, förordna, att valförrättning å lokal, som senare användes, icke skall taga sin början förrän å andra dagen efter nästföregående förrättningsdag*». När man läser bestämmelsen i sammanhang med § 1, men aldeles särskilt med utskottets motivering, vill det synas mig, som om utskottet med denna bestämmelse avsett, att det endast skulle kunna vara en dag mellan den första valdagen och den därpå följande valdagen. Emellertid förefaller det mig, att, om man uteslutande fäster sig vid ordalagen i 3 §, där det endast står, att valförrättning icke får förordnas att taga sin början *förrän å andra dagen efter nästföregående förrättningsdag*, man därav skulle kunna dra den slutsatsen, att, om en stämмоordförande utsätter den andra valförrättningen t. ex. till tredje eller fjärde dagen därefter, denna senare valförrättning icke heller inträffar *förrän* å andra dagen, och då skulle ju denna bestämmelse även med ett sådant tillvägagångssätt vara uppfylld. Jag har talat med ledamöter av konstitutionsutskottet, och de ha uttalat olika åskådningar härom. En ledamot av utskottet förklarade, att han ansåg, att det icke skulle vara mot lagen stridande om en kommunalstämмоordförande behövde t. ex. *två* dagar för sin resa och följaktligen förlade andra valdagen till den tredje dagen efter den första valdagen, under det andra ledamöter av utskottet för sin del ansett, att endast *en* dag kunde förutsättas enligt denna lagbestämmelse få följa mellan den första och den därpå följande valdagen. Vilket som nu är det riktiga vill jag lämna osagt, men å andra sidan får man väl säga att, om olika tolkningar bland dem, som hava vissa förutsättningar att tolka detta lagförslag, kunna äga rum, bör det väl bland den stora kretsen av landets kommunalstämмоordförande vara svårt att tolka ett lagrum, sådant det här är avfattat.

Samma uppfattning har jag även om den följande § 4, däri det står, att ordföranden i kommunal- eller distriktsstämma må utsätta valförrättningen att äga rum jämväl å *en påföljande tredje förrättningsdag*. Där står »*påföljande tredje förrättningsdag*», och denna föreskrift är ju uppfylld även om den tredje dagen utsättes en vecka senare, än den föregående förrättningsdagen. Nu är det visserligen sant, att, då hela valet enligt bestämmelserna skall vara slut senast den 6 april, denna tid blir jämförelsevis kort, men det förefaller mig dock välbetänkt, om åt dessa bestämmelsers ordalydelse givits så bestämd form, att någon tvekan icke behövt ifrågakomma.

Jag vill fästa uppmärksamheten även på ett annat förhållande, som möjligen kan vara av mera underordnad natur, men som även det vittnar om, att man kan inlägga en tolkning i lagen, som ut-

Lagförslag
rörande vissa
kommunala
val-
förrättningar
våren 1919.
(Forts.)

Lagförslaget
örande vissa
kommunala
val-
förrättningar
våren 1919.

(Forts.)

skottet förmodligen icke avsett. Det står i § 11, att fullmakt att utöva rösträtt, skall där den enligt sin lydelse äger giltighet för *dag*, å vilken valförrättningen äger rum, anses gälla även å *annan dag* under samma förrättning. Nu har man vid sidan av olika dagar även olika *ställen*, men, så vitt jag kan finna, har man icke på något ställe sagt, att, om en fullmakt innehåller bestämmelsen, att man får utöva valrätt på *ett* ställe inom en kommun, samma fullmakt skulle vara gällande även på *annat* ställe inom kommunen.

I § 5 säges visserligen, att valman är oförhindrad att avgiva *sin* röst, vilken av de för valet utsatta förrättningsdagar han helst önskar, men det säges icke, att fullmakt, där densamma uttryckligen lyder å val på *ett* ställe, även gäller på *annat* ställe. Jag tror, att, då man tagit tiden, här valdagarna, på detta sätt och bedömt dem ur fullmaktssynpunkt, man även bort taga de olika *ställena* och gått ut från samma synpunkter.

I § 13 står, att man å valsedel, utan att sedeln därigenom anses märkt och följaktligen blir ogill, får sätta ut orden »två år» eller »fyra år», men man måste använda *precis* dessa ord. Om en valberättigad sätter ut till exempel »*för* 2 år» eller »*för* 4 år», så måste, så vitt jag kan förstå, valsedeln anses märkt och följaktligen bliva ogill.

Jag tycker, att man i denna punkt bort lämna större frihet att markera tiden för de olika valen utan att så bestämt begränsa den till dessa verba formalia »2 år» eller »4 år».

Jag har med dessa ord velat uttala min uppfattning rörande ett par bestämmelser i lagen icke egentligen för att göra något som helst yrkande utan för att söka från utskottets sida få sådana upplysningar, som åtminstone kunna häva de betänkligheter, som jag tror, att man med visst fog kan göra gällande.

Herr von Geijer: Med anledning av de anmärkningar, som den siste ärade talaren riktade mot redigeringen av vissa §§ i utskottets förslag, främst 3, 4 och 5 §§, ber jag få påpeka, rörande första stycket av § 3, att man icke får läsa detta isolerat. De normala bestämmelserna återfinnas i § 1, som säger, att valförrättning skall ske på visst sätt med de undantag, som angivas i 3 och 4 §§. 3 § utgör sålunda ett undantag, och detta får icke sträcka sig längre än undantaget självt angiver. Om valförrättningen utsättes att äga rum å annan lokal och densamma sålunda blir ambulatorisk, äger valförrättaren med användande av just de ord lagen angiver rättighet föreskriva, att densamma icke skall taga sin början förrän å andra dagen efter näst föregående förrättningsdag. Av denna sammanställning framgår, enligt min mening, alldeles tydligt, att det endast får vara en dag emellan.

Herr Holmquist nämnde, att han förhört sig med olika ledamöter av konstitutionsutskottet och att mellan dem skilda meningar gjort sig gällande. Ja, det kan ju hända, om man icke läser igenom lagen, men jag tycker, att det är till full evidens visat, att man icke har

rättighet att utsätta den andra valdagen till tredje dagen efter näst föregående förrättningsdag.

Samma är förhållandet med 4 §. Där står »påföljande tredje förrättningsdag», men har en annan dag utsatts, så att det blir en dag emellan, äger 3 § tillämpning. Även om föreskrifterna i lagen vid första påseendet skulle förefalla tvetydiga, tror jag således icke att detta blir fallet vid en närmare granskning. Emellertid kan jag säga, att det varit utskottets mening, att lagen skall tolkas på detta sätt.

*Lagförslag
rörande vissa
kommunala
val-
förrättningar
våren 1919.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning godkändes förevarande paragraf.

2—8 §§.

Godkändes.

9 §.

Godkändes med iakttagande av den rättelse, att i slutet av första stycket ordet »inom» näst framför orden »annan vallokal» utbyttes mot »i».

10 och 11 §§.

Godkändes.

Afdelningen II.

Överskriften.

Godkändes med iakttagande av den rättelse, att ordet »sammanförandet» utbyttes mot »sammanförande».

12 och 13 §§.

Godkändes.

14 §.

Godkändes med iakttagande av den rättelse, att näst efter begynnelsen »Valman vare» skulle insättas följande: »vid kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigeval under våren 1919».

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställanden i punkterna 1—3.

Biföllos i vad de ej besvarats genom kammarens beslut vid behandlingen av lagförslaget.

På framställning av herr vice talmannen beslöts, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 30, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919, dels ock i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren fattade samma beslut som första kammaren beträffande vad utskottet hemställt i punkten 1 av sitt utlåtande nr 9.

Avgåvos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 147, av herr *Ekman, Karl Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxering till bevillning för inkomst- och förmögenhetsskatt; samt

nr 148, av herr *Pers*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionen nr 110 till statsutskottet och propositionen nr 111 till jordbruksutskottet, varjämte propositionerna nr 114 och 115 på begäran bordlades.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg 47 röster;

i följd varav herr revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

Edvard Wavrinsky.

Felix Hamrin.

J. P. Jespersen.

Axel Lindqvist.

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman. ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen Nils Wihlberg 45 röster;
i följd varav herr häradshövdingen Nils Wihlberg blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jesperson.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Gustaf Ferdinand Lindstedt 47 röster;
i följd varav herr hovrättsrådet Gustaf Ferdinand Lindstedt blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jesperson.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

År 1919 den 22 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman. ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid, militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr expeditionschefen Bror Carl Hasselrot 45 röster;
i följd varav herr expeditionschefen Bror Carl Hasselrot blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

Edvard Wavrinsky.

J. P. Jesperson.

Felix Hamrin.

Axel Lindqvist.

På framställning av herr vice talmannen beslöts, att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingi-
va förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf därom, som borde införas i riksdagsbeslutet.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,40 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna.*

Onsdagen den 26 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 114, med förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; och

nr 115, med förslag till lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper.

*Om åtgärder
för själv-
ägande bonde-
befolknings
bevarande vid
jordbruket.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 71, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Olsson* i Kullenbergstorp, *Nilsson* i Vibberbo, *Andersson* i Eliantorp, *Andersson* i Grimbo, *Edberg*, *Ericson* i Obergå, *Hedlund* i Östersund, *Johanson* i Hallagården, *Jonsson* i Källeräng, *Månsson* i Backa, *Olsson* i Golvvasta, *Ryberg*, *Sredberg* och *Westman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t antäcka, att en allsidig utredning måtte verkställas rörande effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket, inbefattande bland annat frågan om en revision av den s. k. norrländska förbudslagen av 1906, ävensom frågan om lämpligheten av en lagstiftning om arvskifte av besuttna bondehemman, vilken främjade hemmanens bevarande i släkternas ägo och minskade faran av skuldsättning och spekulation, och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Här ha åtskilliga motionärer väckt förslag om effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket. Det är ett nytt tidens tecken, att dessa motionärer, bland vilka många finnas, som tidigare motsatt sig dylika åtgärder, numera kommit på bättre tankar. Redan detta förhållande kan innefatta en förhoppning för framtiden. Jag vill därför uttala den önskan, att de också måtte i fortsättningen ådagalägga sin lidelse för effektiviteten lika mycket som i motionen.

Emellertid kan jag ur den synpunkten icke låta utskottets utlåtande stå oanmärkt, därför att jag känner, att den negativism som utmärker andra lagutskottets utlåtanden i alla dessa frågor väl står i överensstämmelse med riksdagens gamla tradition men icke är någon riktlinje, på vilken vi böra fullfölja ett nytt socialt lagstiftningsarbete. Alla dessa utlåtanden syfta nämligen till att det blir nog bra med tillhjälp av utredningar som pågå eller komma. Vi behöva själva icke ha någon åsikt om saken. Det är den gamla metoden med det sociala lagstiftningsarbetet, att man lägger saken i en tjänstemannakårs eller någon kommissions hand och där får den ligga och växa till, i den mån dessa myndigheter finna det vara lämpligt och skäligt. På detta sätt har det sociala arbetet fördröjts oerhört i detta land, och det kan taga 10, 15, ja ända till 20 år, innan en riksdagsskrivelse blir effektuerad och då till sist icke alls effektuerad så som man önskat, utan det blir något så kallat minimiprogram, som kommer fram ur den långa väntan. Därför måste det enligt min och mångas mening hädanefter bli en helt annan regim vid beredningen av sociala frågor och den kan icke komma till stånd utan att man för alla instanser, som hava med saken att göra, ger till känna sin vilja, att saken skall fram och att det bör gå fort. Det måste även ifrån riksdagens sida i all synnerhet vara av vikt, att riksdagen har en mening i saken. Att en beredning är tillsatt för att bereda en sak synes mig icke vara direkt anledning för riksdagen att blunda för den utan tvärt om en ytterligare uppfordran, att här är ett särskilt tillfälle för oss att tillkännagiva en särskild mening och uttala en förhoppning att saken måtte påskyndas och att vi också önska det.

För egen del har jag under föregående riksdagar även tillåtit mig stå på en sådan ståndpunkt, men jag vet mycket väl, att jag varit tämligen ensam i lagutskottet, och det är således för mig ganska begripligt, att andra lagutskottet fortfar efter de gamla linjerna och avstyrker allt, som man möjligtvis kan tro kommer att behandlas genom en regeringsåtgärd eller någon annan dylik åtgärd. Då äro ju de enskilda initiativyttringar, som dock ligga i att motioner väckas i riksdagen, tydligen alldeles förfelade, och de tryckningskostnader och besvär inom utskotten och riksdagen, som bli en följd av detta, avkasta heller ingenting. Därför vill jag för min del förorda att, så snart en motion har väckts i en behjärtansvärd sak, riksdagen understyrker, att den är av samma mening, samt skriver om saken och detta i all synnerhet, om det finnes någon kommission, som arbetar på densamma.

*Om åtgärder
för själv-
ägande bonde-
befolkningens
bevarande vid
jordbruket*
(Forts.)

*Om åtgärder
för själv-
ägande bonde-
befolknings
bevarande vid
jordbruket.*

(Forts.)

Vad beträffar det nu föreliggande betänkandet så innefattar ju motionens första del frågan om förbudsagens utsträckning och effektivisering, och utskottet säger om detta, att det har tillsatts en jordkommission och utskottet förutsätter, att dess utredning kommer att omfatta »ej endast utsträckning av den s. k. förbudslagens tillämpningsområde utan jämväl behovet av förändringar i densamma» och därför har utskottet »ej funnit anledning föreligga att förorda någon riksdagens åtzärd».

Ja, här ligger ju i alla fall i motiven ett förord för förbättringar och icke blott en resignation inför en kommande utredning. Jag får verkligen säga, att jag också gjort mig skyldig till det misstaget att resignera på grund av den förutsättning utskottet här angivit, och därför har jag icke inom motionstidens utgång väckt en motion, som jag eljest skulle hava väckt. Men då denna förutsättning icke gått i uppfyllelse inom jordkommissionen och både jag och utskottet således i viss mån misstagit oss, vill jag åtminstone begagna detta tillfälle för att tillkännagiva, att jag icke kan vara med om utskottets förtröstan, utan tvärtom måste tillstyrka, att det avgår en skrivelse i motionens syfte för att giva litet mera liv åt detta utredningsarbete. Saken är nämligen den, att, om man skall bevara jorden åt den jordbrukande befolkningen, är det nödvändigt, att det blir en provisorisk förbudslag antagen, som hindrar, att bolagens jordförvärv fortgå också i södra och mellersta delarna av riket på samma sätt som hittills. Dalsland torde väl i det hänseendet vara fullkomligt tillspillologivet redan och huru det förhåller sig i andra delar av landet, vet man icke så noga. Man känner till att under årens lopp förvärven hava pågått mer och mer och om det icke stoppas snart, så bl'r det för statsmakterna ofantligt mycket svårare att driva denna utveckling tillbaka igen än det skulle bl'va, ifall man lyckades stoppa utvecklingen på vissa områden. Det ligger väl också i denna riksdagsskrivelse, om en sådan kommer till stånd, liksom i detta utskottsutlåtande, att så skulle ske. Därför besöt jordkommissionen — och det vill jag fästa uppmärksamheten på — att en förbudslag skulle provisoriskt föreslås för denna riksdag för de södra och mellersta delarna av riket, såvitt det rörde bolagens jordförvärv. Men med sex röster mot tre förkastades ett förslag därom att en provisorisk förbudslag emot enskilda spekulanter jordförvärv, också skulle föreläggas detta års riksdag.

Nå, detta var då gott och väl. Men därpå hade två ledamöter av jordkommissionen besökt justitieministern och därvid rådgjort med honom om möjligheten härför. Härvid hade samtalats om den olikhet mellan Norrland och Dalarna och de övriga delarna av riket, som skulle uppstå under provisoriet. Det skulle bliva en olikhet mellan norra Sverige och det övriga Sverige därigenom att bolagen i norra Sverige finge förvärva utskogar, det vill säga skogar, som icke utgjorde stödsskog men genom en provisorisk förbudslag för de södra och mellersta delarna av riket skulle ett sådant förbud tills vidare omfatta alla skogar, då man icke kunde hinna att nu uppdraga vederbörliga gränser. Därför måste det provisoriska förbudet

omfatta alla skogar under ett år tills vidare med rätt naturligtvis för Kungl. Maj:t att göra undantag härifrån. Då ansåg man emellertid att en sådan lagstiftning skulle lagrådet icke gå med på, och det skulle icke bliva något av med det hela.

*Om åtgärder
för själve-
ägande bonde-
befolknings-
bevarande vid
jordbruket.*

(Forts.)

Saken togs upp ånyo i kommissionen och avgjordes av nämnda skäl så att det förra beslutet upprevs, medan jag måste gå hit och väcka grundlagsmotioner. Man trodde lagrådet icke skulle vara med på en sådan lagstiftning, och då skulle icke heller statsmakterna vara med om densamma.

Nu bevisar detta emellertid följande. För närvarande äger en olikhet rum i det att i Norrland och Dalarne bolagen icke få köpa bondgårdar med jordbruk, vilket de däremot få i södra och mellersta Sverige. Därför föreligger en olikhet. Genom denna provisoriska förbudslag för de södra delarna av riket skulle denna olikhet omsider upphöra, så att bolagen även där under de närmaste åren icke skulle få köpa jordbruk, vilket ju är synnerligen viktigt ur effektivitetens synpunkt. Men det fäster man sig nu icke så mycket vid, utan bara vid den oerhörda olikheten, att bolagen icke skulle i södra delarna av riket få under provisoriet annat än efter dispens köpa ens någon skogsmark. Vi se sålunda att, trots årtiondens diskussion, trots ett världskrig, trots allt, är det fortfarande så, att aktiebolagen än skarpare anses av staten som mänskliga personligheter, vilkas rättigheter man icke får upphäva och vilkas rättigheter anses så självklara, att de måste gå före individens rätt, jordbrukarens rätt och landets rätt. Att den enskilde jordbrukaren får sitta kvar på jorden och ej kommer under bolagen, det anses vara mindre viktigt än att bolagen fortfarande få köpa en del av skogen. Detta är åtminstone så mycket mer uppseendeväckande, som tiden verkligen borde hava kommit oss att inse, att gentemot bolagens förvärv av skogsmark, varom olika meningar förspordes redan inom Norrlandskommittén, måste resas allt större betänkligheter. Om den sociala frågan skall lösas, det så kallade slaveriet under kapitalismen på något sätt hämmas, måste man söka nå detta och därvid då framför allt tillse, att den svenska jorden och dess avkastning icke bli privat egendom under de stora, särskilt kapitalstarka organisationerna, och det är dem det särskilt är fråga om. Därför är en sådan provisorisk förbudslag, som under ett år hindrar att utskogarna i södra och mellersta delarna av landet komma under dessa bolag, en synnerligen tidsenlig lagstiftning, och man bör tänka på, om det icke är riktigare som vi från början trodde, att dessa skogar övergå till allmänningar för staten, landskommuner och stadskommuner.

1901 antog andra kammaren en sådan provisorisk förbudslag. Norrlandskommittén förordade den, men den gick inte igenom i riksdagen. Nu, aderton år efteråt hava vi icke hunnit så långt, att en jordkommission ens anser, att det tillkommer den att väcka förslag, utan den kommer bakom de andra kommissionerna, som tillstattes 1901 och 1911, och allt detta på den grund att några tro, att lagrådet är så industrialiserat, att det icke skulle kunna ha blicken öppen för att individens rätt till den svenska jorden är

*Om åtgärder
för själv-
ägande bonde-
befolkningens
bevarande vid
jordbruket.*

(Forts.)

minst lika stor som aktiebrevens rätt. Under sådana förhållanden och under återopande av den nya ordning för den sociala lagstiftningen, som jag förut talade om, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till motionen.

Herr Dahl: Den ärade talaren på Västernorrlandsbänken har uttalat sin misslynthet med att utskottet ställt sig avvisande gent emot motionärernas begäran. Den ärade talaren tyckes mig emellertid icke hava rätt beaktat innehållet i motionen. Motionärerna begära ju icke något annat än en utredning och när nu utskottet har kunnat påvisa, att Kungl. Maj:t redan träffat åtgärder för att åstadkomma denna utredning, så lär det vara stridande emot hittills, såvitt jag förstår, med allt fog iakttagen riksdagspraxis, att riksdagen skulle här särskilt begära en utredning. Att den ärade talaren för sin del icke kände sig tillfredsställd med de anordningar av denna utredning, som kunna hava träffats, må nu vara hans ensak och det förefaller mig, som om hans indignation över utfallet av det av jordkommissionen hittills förrättade arbetet icke borde kunna verka avgörande på riksdagens ståndpunkt i denna fråga. Vi få väl vänta, tills vi få se resultatet av denna jordkommissions utredningsarbete i en mera överskådlig och motiverad form än de lösryckta brottstycken, som nu herr Lindhagen här har givit oss del av.

Särskilt förefaller det mig anmärkningsvärt, att herr Lindhagen plötsligt börjat få ett så ömmande hjärta för riksdagens tryckningskostnader. Det kanske är en antydning om en lofvärd förändring i detta stycke, men jag kan likväl icke anse mig, med tanke på den ärade talarens förflutna, bära tillmäta detta någon avgörande innebörd. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren har egentligen erkänt vad jag framhöll, nämligen att utlåtandet går efter de gamla linjerna, och då behöver jag icke yttra mig vidare om den saken. Men då han tillstyrker kammaren att med förtröstan vänta på jordkommissionens utlåtande, vill jag erinra om, att medan man väntar kommer det ena bondehemmanet efter det andra att kanske i ofantligt omfattning i södra och mellersta Sverige gå all världens väg, så att, när vi slutligen komma fram till våra förhoppningars mål och se till vad vi kunna göra, märka vi att en stor del av vad vi kunnat göra undandragits möjligheten att kunna göras något åt. Det var bara det, som jag ville fästa uppmärksamheten på.

Vad angår den föregående talarens yttrande beträffande tryckningskostnaderna, så har jag för min del väckt många motioner och därför hoppats att det skulle bliva något även av mina tryckningskostnader, men herr Dahl har ständigt motsatt sig detta och därför, såvitt på honom ankommer, ådragit riksdagen en del onödiga tryckningskostnader.

Herr Dahl: Jag ber gentemot den siste ärade talarens påstående få inlägga en vördsam gensaga. Jag har rätt ofta haft nöjet vara

ense med herr Lindhagen. Jag begärde emellertid ordt för att spörja herr Lindhagen, vad han anser att vi med hans yrkande skulle vinna i det syfte, han anser det skulle kunna befrämja. Om vi få en skrivelse om den provisoriska förbudslagen, så kan det väl icke resultera i annat än att Kungl. Maj:t remitterar denna skrivelse till den redan tillsatta kommissionen, och då får val denna kommissions ståndpunktstagande till denna fråga tills vidare vara avgörande. Nu hava vi här redan hört ifrån herr Lindhagen, att denna kommission redan tycks ha tagit ståndpunkt i denna fråga, och denna kommission består ju, såvitt jag kan antaga, med känedom om den nuvarande regeringens läggning och åskådning, av personer, som med största sympati vilja behandla de önskemål, som herr Lindhagen gjort sig till tolk för, och den har kommit till det redan kända resultatet. Jag föreställer mig att den har ganska vägande skäl för denna sin mening, och jag kan icke förstå, att det kan vara lämpligt att gå längre än utskottet gjort.

*Om åtgärder
för själv-
ägande bonde-
befolknings
bevarande vid
jordbruket.*

(Forts.)

Herr Lindhagen: Ja, det är ju en riktig anmärkning, att det nu är för sent. Även jag invaggades i samma föreställning som utskottet och försummade därför motionstiden. För resten tror jag icke alls, att det blir något sådant beslut. Jag har gjort mitt yrkande endast såsom en opinionsyttring. Vad som kan vinnas är, att denna kommission liksom alla andra får en erinran om att man ingenting har emot att man i god tid, och innan händelserna gjort att lagstiftningsarbetet kommer för sent, tager upp denna fråga. Kommissionen hade ju en gång fattat beslut, men sedan, då den trodde, att lagrådet icke skulle vara med på det, rev den upp det igen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet friherre *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 113, angående ytterligare anslag för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand;

nr 117, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § och 18 § 11, 43, 55 och 56 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909; samt

nr 118, med förslag till lag om fri rättegång m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägbringande av en ny arrendelag m. m.

*Om åväg-
bringande av
ny arrendelag
m. m.*

Om åväga-
bringande av
ny arrendelag
m. m.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 72, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Olsson* i Kullenbergstorp, *Nilsson* i Vibberbo, *Andersson* i Elian-
torp, *Andersson* i Grimbo, *Edberg*, *Ericson* i Obergå, *Hedlund* i Ös-
tersund, *Johanson* i Hallagården, *Jonsson* i Källeräng, *Månsson* i
Backa, *Olsson* i Golvvasta, *Ryberg*, *Svedberg* och *Westman* hem-
ställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att
en utredning måtte verkställas angående en ny arrendelag, som be-
redde en tryggare rättslig ställning för mindre arrendatorer och
torpare i alla delar av landet, att en lag måtte utarbetas, som gäve
innehavare av för friköpning lämpliga arrendegårdar och torp un-
der bolagen och de stora godsens rätt till sådan friköpning under
full äganderätt, dock med iakttagande av att det större skogs- och
jordbrukets avkastningsförmåga icke härigenom lede skada, och att
Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag till lagar
och andra åtgärder, som berördes i de föregående punkterna av mo-
tionen och som erfordrade riksdagens medverkan.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande av angiven orsak
hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens
åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: På de skäl, som jag nyss anförde, och då
jag finner det vara önskligt, att riksdagen även uttalar en egen
mening om att en sådan sak är brådskande, och då frågan är väckt
inom riksdagen ett uttalande ifrån riksdagen borde vara på sin plats.
yrkar jag, då jag utom i en enda liten sak kan instämma i motionens
kläm, att riksdagen måtte besluta bifalla motionen *i det väsentliga*.

Herr *Dahl*: Jag inskränker mig till att yrka bifall till utskot-
tets hemställan.

Herr *Holmquist*: Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten
på ett förhållande, som åtminstone på mig har utövat ett ganska
kraftigt inflytande. Denna motion är väckt av bland andra herr
Nilsson i Vibberbo. Motionen omfattas av herr *Lindhagen* med väl-
vilja. Men denne motionär, som närvarit i utskottet vid behandlin-
gen av sin egen motion, har instämt i utskottets hemställan, att den
icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Härav kan jag
icke draga annan slutsats, än att åtminstone herr *Nilsson* i Vibberbo
är övertygad om riktigheten av de skäl, som utskottet anförde. Vid
sådant förhållande synes det mig, som om åtminstone vissa av
motionärerna icke tills vidare kunnat hålla på sin uppfattning, och
därför synes det mig vara att nästan gå längre än motionärerna
själva, om man yrkar bifall till motionen.

Herr *Lindhagen*: Jag var tveksam om, huru jag skulle
kunna ändra klämman. Jag har nämligen icke kunnat omformulera
den, därför att jag stigit direkt upp ur sjuksängen för att säga dessa

saker, men jag syftar på att det i motionen står »dock med iakttagande av att det större skogs- och jordbrukets avkastningsförmåga icke härigenom lider skada», och jag vill icke, att någon skall lida skada. Men därunder ligger det, att de stora jordbruken skola hållas orörda, så att man icke får expropriera någon jord ifrån dem, och det är den tanken, som gjort, att jag formulerade mitt yrkande på det sättet.

Vidare, vad den siste ärade talarens yttrande beträffar, så har jag endast uttalat min mening, och huru motionärerna ställa sig, är för min del alldeles likgiltigt. Förmodligen blevo motionärerna imponerade och av lojalitet för utskottets gamla tågordning gjorde de intet yrkande; men om till exempel någon annan varit där och upplyst dem om att de kunnat göra något för sin motion, skulle de nog hava gjort det. Jag känner till, huru det går till i utskotten, herr Holmquist, så att jag imponeras icke alls av det skäl, som herr Holmquist tillade.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att den i ämnet väckta motionen skulle bifallas i det väsentliga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av lagbestämmelser till förhindrande att truster inom livsmedelshandeln och livsmedelsindustrien slå under sig jordbrukarnas berättigade vinst av jordbruket.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 74, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Olsson* i Kullenbergstorp, *Nilsson* i Vibberbo, *Andersson* i Eliantorp, *Andersson* i Grimbo, *Edberg*, *Ericson* i Oberga, *Hedlund* i Östersund, *Johanson* i Hallagården, *Jousson* i Källeråsa, *Månsson* i Backa, *Olsson* i Golvvasta, *Ryberg*, *Svedberg* och *Westman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huru befintliga eller planerade truster inom livsmedelshandeln och livsmedelsindustrien skulle genom lämpliga lagbestämmelser förhindras att slå under sig jordbrukarnas berättigade vinst på jordbruksproduktionen, och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på öberopade skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: I detta utskottsutlåtande finner man, att utskottet självt icke alls tagit någon ståndpunkt till frågan utan

Första kammarens protokoll 1919. Nr 11.

Om åvägabringande av ny arrendelag m. m.
(Forts.)

Om truster inom livsmedelshandeln m. m.

Om truster
inom livs-
medels-handeln
m. m.
(Forts.)

lagt den helt och hållet i de utredande myndigheternas händer. I överensstämmelse därmed slutar utskottet sitt utlåtande på följande sätt: »Av detta yttrande torde kunna härledas antagande, att, i den mån de i motionen uttryckta önskemålen av de sakkunniga finnas vara värda beaktande, uppmärksamhet kommer att ägnas desamma.» Detta betyder ju, att riksdagen för sin del sätter de sakkunniga såsom ett slags ofelbar myndighet. Om dessa anse saken värd beaktande, då kan man vara riktigt nöjd; anse de önskemålen icke värda beaktande, äro de naturligtvis icke värda något beaktande. Det är denna servilitet under byråkratien som är så förfärligt upplösande för allt parlamentariskt arbete, och det är just ett utslag därav i de ord, som jag nyss anförde. Vi behöva icke alls tänka på saken, utan vilka personliga eller små synpunkter, som de sakkunniga än kunna komma att anlägga därpå, så att riksdagen riktigt nöjd därmed. Ett sådant utlåtande kan jag omöjligen vara med om. I denna viktiga sak är det väl särdeles angeläget, att riksdagen uppträder och har en egen mening samt uttalar sina önskemål, efter vilka de sakkunniga myndigheterna sedan få rätta sig — deras självständighet naturligtvis dock oförkränkt. Under sådana förhållanden, herr talman, och då saken i sig själv är synnerligen behjärtansvärd, ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr D a h l: Jag ber gentemot den föregående ärade talaren få erinra, att utskottets hänvisning till den förväntade sakkunnigeutredningen ingalunda kan ens ge någon antydning om att vi skulle lida av någon servilitet under byråkratien, ty den ifrågavarande kommissionen är ju huvudsakligen sammansatt av parlamentariker. Det är ledamöter av riksdagen, som skola verkställa denna undersökning. I motsats till herr Lindhagen har utskottet utgått från att man icke bör fatta sin ståndpunkt i en fråga, innan utredning föreligger, och andra lagutskottet har lika litet som riksdagens utskott i allmänhet med den stora arbetsbördan och den jämförelsevis knappa tid, som stått till buds, haft tillfälle att ingå på de noggranna utredningar, som ett definitivt ståndpunktstagande i ett så vittomfattande spörsmål skulle kräva. Det förefaller mig därför icke vara något annat än ett iakttagande av tillbörlig plikt när man hänvisar till en dylik utredning, innan man vill fatta ståndpunkt i frågan. Att herr Lindhagen vill gå en motsatt väg och fatta ståndpunkt, innan utredning föreligger, för att sedan komma med utredningen, må vara hans ensak.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L i n d h a g e n: Blott ett par ord! Min egentliga anmärkning har den siste talaren icke kunnat jäva och den står således kvar. Då jag använde det där slagordet byråkrati — man bör ju icke använda sådana där starka ord — kan jag medgiva, att det var något oriktigt. Men när den siste talaren anmärkte, att det är en parlamentarisk kommitté, som har frågan om hand, vill jag fästa uppmärksamheten på, att när vi parlamentarici komma in i en kom-

mitté, bli vi den allra värsta av all byråkrati. Den byråkratien är mycket värre än statens, ty statens ämbetsmän ha i alla fall en känsla av att de på samma gång som de allesammans äro partipoliti, så representera de också det allmänna. allas rätt, och det lägger en viss dämpare på deras partipolitik. Men den byråkrati, som endast består av partimännen från de olika partierna, den är oerhörd och grusar allting för land och folk. Jag själv känner, vilken svårighet det är, när man kommer in i en sådan kommission att arbeta sig bort från det tvång och tryck, som ligger över en på grund av gamla traditioner och egen benägenhet. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

*Om truster
inom livs-
medelshandeln
m. m.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad. varefter jämlikt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående återinförande av bördsrätt till fastighet å landet.

*Om åter-
införande av
bördsrätt till
fastighet
å landet.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 184, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Hansson* i Rättvik föreslagit, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande återinförande i lämplig form och i viss utsträckning med retroaktiv verkan av rättigheten att i börd lösa såld, bortskiftad, pantsatt eller genom gåva eller testamente bortgiven fastighet eller del därav å landet samt för riksdagen framlägga förslag därom.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Då även i denna motion ligger någonting, och då detta är en sak, som bör beaktas, samt då jag i överensstämmelse med vad jag i föregående yttranden anfört anser, att frågan bör framföras från riksdagens sida, utan att det därför är nödvändigt att taga en bestämd position till densamma, får jag härmed i korthet yrka bifall till motionen.

Herr *Dahl*: Herr vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad

utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om indragning till staten av vissa krigstidsvinster å fastighets-handel.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om indragning till staten av vissa krigstidsvinster å handel med fastighet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 164, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Sjölander* hemställt, att riksdagen måtte besluta att till staten indraga oskälliga krigstidsvinster, mellanhänder och s. k. jobbare vunnit genom handel med såväl jordbruksfastigheter som annan fastighet under åren 1915—1919.

Utskottet hade i förevarande utlåtande yttrat följande:

»Utskottet torde hava att pröva motionen, allenast såvitt densamma äsyftar lagstiftningsåtgärder.

Under erinran att det syfte, som motionären vill befrämja, genom beskattningsåtgärder redan torde i mycket vidsträckt grad hava vunnits, vill utskottet uttala den mening, att en lagstiftning av den innebörd motionen äsyftar ur rättslig synpunkt vore synnerligen betänklig och utan tvivel skulle i många fall verka obilligt.

Utskottet får alltså hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation hade anförts av, utom andra, herr *Jacob Larsson* mot viss del av motiveringen.

Herr *Lindhagen*: Jag väntade att här få höra herr *Jacob Larsson*, men då han tyckes vilja undandraga oss sin mening, ber jag att få något uppehålla mig vid den reservation, som avgivits av ledamöter i andra kammaren. De uttala betänkligheter mot den retroaktiva verkan, som motionen avser, och anföra vidare, att man icke bör inskränka sig till vinster av handeln med fastigheter, men de tyckas på samma gång hava en viss sympati för motionen. Det är ju bra med sympati för en motion, men nog är det väl i alla fall så, att därför att en motion icke omfattar allt som möjligtvis bör upptagas till behandling ur samma synpunkt, så brukar det icke vara anledning för oss att avslå motionen. Till den delen av reservationen anser jag mig alltså icke kunna ansluta mig.

Vad åter angår den retroaktiva verkan, är ju den ifrågasatta åtgärden något, som måste tagas med mycken försiktighet. Full billighet måste utövas och även andra svårigheter beaktas. Men detta är ju ingen anledning att avstyrka en utredning i motionens syfte, och jag tillåter mig därför yrka bifall till motionen.

Herr *Larsson, Jacob*: Jag skall be få yrka bifall till utskottets hemställan beträffande utskottets kläm. I fråga om motive-

ringen har jag icke något yrkande, men jag har tillkännagivit, att jag icke står på samma ståndpunkt som utskottsmajoriteten. Och kan det glädja herr Lindhagen, skall jag meddela, att jag har mycket stora sympatier för den tanke, som ligger bakom motionen, men däremot är jag alldeles icke ense med motionären i den uppfattningen, att dess realiserande skulle kunna ske i civillagstiftningens form. Skall ett indragande av dessa vinster till det allmänna äga rum, bör det ske i beskattningsväg. Min mening var således, att detta var ett ärende, med vilket lagutskott icke bort taga någon befattning utan som bort överlämnas till bevillningsutskottet.

Om indragning till staten av vissa krigstidsvinster å fastighets-handel.
(Forts.)

Herr L i n d h a g e n: Jag ber att få tacka för denna upplysning, som just gav mig vad jag önskade. Jag var för övrigt redan förut säker på att herr Larsson hyste mycket stora sympatier för motionen. Då äro vi alltså två i denna kammare, som göra detta, och jag får större mod att vidhålla mitt yrkande.

Jag menar, att har man stora sympatier för en motion, bör man låta detta komma till uttryck, framför allt i utskottsbetänkandet. Man bör då också försöka — och det kan man alltid om man vill, ty var det finns vilja, finns väg — att göra en sådan hemställan, att den stora sympati man hyser föres fram till Kungl. Maj:t med avskärande av olägenheterna i motionen. I utskottets betänkande finnes icke ett spår av dylika stora sympatier, och i herr Larssons reservation har han icke skrivit ett ord om sin stora sympati, ehuru vi nu fått höra talas om densamma. I de övriga reservanternas yttrande finnas ansatser till sympati, men icke tillräckligt för mitt behov, och jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr D a h l: Såvitt jag fattade den ärade talaren på Västernorrlandsbanken rätt, yrkade han bifall till motionen. Jag kan icke riktigt förstå, hur ett sådant beslut skulle effektueras. Som kammaren behagade finna, innehåller motionens kläm följande yrkande: »att riksdagen måtte besluta, att till staten indraga oskäligen krigstidsvinster, mellanländer och s. k. jobbare vunnit genom handel med såväl jordbruksfastigheter som annan fastighet under åren 1915—1919.» Jag föreställer mig, att det genom remissen av detta ärende till lagutskott får anses vara förutsatt, att motionens syfte skulle vinnas genom en direkt lagstiftningsåtgärd, som skulle ankomma på sammanstående beslut av statsmakterna. Det skulle alltså ordnas genom en lagstiftning, som motionären väl avsett skulle formuleras av utskottet. Detta har icke skett; något lagförslag föreligger icke heller i motionen. Jag vet då icke, hur talaren på Västernorrlandsbanken har tänkt sig, att ett bifall till motionen vid expedierande skulle taga form.

Vad själva saken beträffar, får jag för min del säga, att jag icke ställer mig sympatisk gentemot motionen, och det är väsentligen just på de skäl, som reservanterna hava anfört. De hava pekat på, att själva den retroaktiva verkan, som en sådan lagstiftning skulle erhålla, i tillämpningen möter stora svårigheter. De ha också pekat

Om indragning till staten av vissa krigstidsvinster å fastighets-handel.
(Forts.)

på, att det ju finnes många andra och kanske vidsträcktare områden, där oskäligen krigstidsvinster hava fallit, som icke skulle träffas av den ifrågavarande lagstiftningen, och att således verkan av densamma skulle bliva ojämn och obillig. Och till sist tror jag, att vi litet var kunna vara överens om, att det allra huvudsakligaste i fråga om dessa krigstidsvinster vunnits genom den skattelagstiftning, som på de sista åren införts. Jag tror således, att det praktiska syfte, som skulle vinnas genom motionen, är ganska ringa. Det är mera en gest, syftande till en psykologisk effekt, som eftersträvas på vissa håll, än något praktiskt behov som föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande jämväl beträffande motiveringen.

Herr Larsson, Jacob: Herr vice talman! Herr Lindhagen tycktes hava den uppfattningen, att om man har sympati för den tanke, som ligger bakom en motion, är man tvungen att föra dessa sympatier till torgs, även om man är av den uppfattningen, att motionen, i den ordning ärendet föreligger, icke kan leda till något resultat.

Min uppfattning i detta fall går i alldeles motsatt riktning mot de övriga reservanternas. Dessa hava nämligen gått med på att frågan skulle kunna lösas i samma ordning som civillag. Jag är icke av den uppfattningen, utan jag menar, att skall frågan över huvud taget lösas, skall det ske genom beskattningslagstiftning. Hade jag suttit som ledamot i bevillningsutskottet, och denna motion blivit dit remitterad, då skulle jag nog givit uttryck åt mina sympatier, men då jag anser, att i det skick, motionen nu föreligger, hela frågan ligger vid sidan av lagutskotts befogenhet, hade jag ingen anledning till annat än att avgiva en blank reservation.

Herr Lindhagen: Det är riktigt, som herr Dahl påpekade, att jag förbisett formuleringen av motionens kläm. Jag skall därför be att få ändra mitt yrkande så, som man brukar göra i dylika fall, då man vill taga fram ur en motion vad som är värdefullt i densamma, och yrka, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och i vad mån till staten kunde indragas — och därmed ordagrant så, som motionernas kläm lyder.

Sedan överläggningen ansetts härned slutad, yttrade herr vice talmannen, att i avseende å förevarande ut'åtande yrkats: 1:o), av herr Dahl, att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering; 2:o), av herr Larsson, Jacob, att endast utskottets hemställan skulle bifallas; samt 3:o), av herr Lindhagen, att riksdagen skulle i skrivelse till Konungen anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och i vad mån till staten kunde indragas oskäligen krigstidsvinster, mellanhänder och s. k. jobbare vunnit genom handel med såväl jordbruksfastigheter som annan fastighet under åren 1915—1919.

Vid sedermera enligt berörda yrkanden framställda propositioner bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

Om indragning till staten av vissa krigslösvinster å fastighetshandel.

(Forts.)

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.

Lösenavgift för godkännande av viss rekvisition av socker

I en till riksdagen den 14 februari 1919 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 89, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att den lösen, som jämlikt kungörelsen den 3 februari 1917 skulle utgå för bevis om godkännande av rekvisition av socker för industriell eller hantverksmässig tillverknig eller för hotell, restaurang, kafé eller dylikt näringsställe, skulle fortfarande tills vidare till den dag, Kungl. Maj:t bestämde, dock ej längre än till den 1 mars 1920, utgå med ett till 50 öre för varje kilogram socker, som godkännandet avsåge, förhöjt belopp.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande hemställt, att förvarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr Nilsson, Karl August: Den proposition, varom här är fråga, utgör en i en samling av tre propositioner, vilka avse att säkerställa betodlingen och sockertillverkningen för nästkommande år. Det är således ett rätt omfattande förslag, som innefattas i dessa propositioner, vilka nu jordbruksutskottet avfärdar på ett par tre rader vardera.

Vad den proposition beträffar, som det nu föredragna utskotts-
betänkandet berör, talar den om den lösen, som jämlikt kungörelsen den 3 februari 1917 skall utgå för bevis om godkännande av rekvisition av socker för industriell eller hantverksmässig tillverkning eller för hotell, restaurang, kafé eller dylikt näringsställe. Det är alltså fråga om lösen för ett bevis, och denna lösen sättes här till ett så högt belopp som 50 öre per kilogram socker, d. v. s. 50 procent av varans värde. Det ligger ju redan däri en fullkomlig oformlighet, att man kallar det för lösen, som avser ett så stort pålägg i förhållande till varans värde. Det är naturligtvis icke en lösen det här är fråga om utan en skatt, och denna skatt beräknas också av jordbruksministern till en inkomst på 3.800,000 kronor. Denna skatt måste tagas i anspråk för att säkerställa den här omtalade betodlingen och sockertillverkningen. Men ehuru det alltså är fråga om en

Lösenavgift
för godkän-
nande av viss
rekvisition av
socker.

(Forts.)

skatt, har man i detta fall vidtagit den åtgärden att hänvisa propositionen till jordbruksutskottet i stället för till bevillningsutskottet, där sådana skattefrågor ju rätteligen skola behandlas.

Jag har velat fästa uppmärksamheten på denna sak, därför att jag finner det oriktigt att behandla verkliga skattefrågor på detta sätt. Det är kristidssymtom. Våra kristidskommissioner hava ju, såsom vi nyligen blivitt erinrade, begagnat sig av detta system att lägga på dylika bevis rätt stora avgifter. Så har bränslekommissionen gått tillväga, så har industrikommissionen gjort, och så har även folkhushållningskommissionen gjort. Nu ger Kungl. Maj:t genom att använda samma system och kalla en så hög avgift för lösen ett visst berättigande åt kristidskommissionernas åtgöranden, och gör detta system till en praxis, som kan komma att ganska menligt inverka i framtiden. Det ställer riksdagen nära nog utanför möjligheten att utöva svenska folkets rätt att sig självt beskatta, och jag förmodar, att det icke kan vara möjligt att låta ett sådant system pågå i fortsättningen.

Jag har, herr talman, nu allenast velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande, på det att man icke i fortsättningen skall kalla det för en lösen som är en skatt, och på så vis föra frågan in på oriktiga vägar. För närvarande har jag i denna del intet yrkande.

Herr Holmquist: Då den siste ärade talaren icke framställde något yrkande i anledning av det föredragna utskottsutlåtandet skulle det kanske icke erfordras något svar. Men det låg dock i hans anförande några reprocher, som särskilt riktade sig mot jordbruksutskottet, vilka jag icke kan låta passera fullständigt oanmärkta.

Den ärade talaren nämnde, att dessa utskottets utlåtanden endast med ett par tre rader angiva utskottets synpunkter. Ja, detta kan ju sägas vara riktigt, men det beror nog på den omständigheten, vilken nog den ärade talaren också har lagt märke till, att de kungl. propositionerna äro så pass utförligt lagda, att man egentligen hade endast två vägar att gå: den ena vägen att taga in hela den kungl. propositionen och därigenom ånyo trycka om vad som redan var tryckt, eller den andra utvägen att, såsom utskottet här gjort, i det fåtal rader, som den siste ärade talaren angav såsom utskottets yttrande återropa propositionen med dess fullständiga utredning.

Den ärade talaren nämnde vidare, att det syntes honom oegentligt, att den föreliggande kungl. propositionen angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning remitterats till jordbruksutskottet. Jag får uppriktigt säga, att i den delen ger jag honom rätt, och för min ringa del har jag verkligen inom utskottet framställt ett yrkande, som gick i ungefär den riktning, som den ärade talaren anser vara riktig. Men å andra sidan åberopades med ganska stor styrka, att även föregående år en fullständig likartad framställning från Kungl. Maj:t remitterades till jordbruksutskottet. Man har således prejudikat i den vägen och vid sådant förhållande ansåg man, att det var att göra saken för vid-

lyftig att nu hemställa om ett sammansatt utskott, i detta fall ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott. För min del hade jag emellertid icke haft det ringaste emot en sådan anordning.

Den ärade talaren yttrade vidare, att genom en sådan åtgärd som den här ifrågasatta det svenska folkets rätt att sig självt beskatta trädde för nära. Ja, jag vill icke aldeles förneka, att det i viss mån kan ligga något berättigat i ett sådant uttalande. Men å andra sidan vill det synas mig, att detta är en synpunkt, som man borde hava tagit i betraktande, då frågan angående denna lösenavgift första gången förekom i riksdagen. Jag kan således icke finna, att man nu, när det bara gäller en konsekvens av riksdagens föregående beslut, med något särskilt fog har rätt att framhålla denna synpunkt.

Slutligen sade den ärade talaren, att detta är ett symptom av kristiden. Jag vill även i det fallet ge honom rätt. Och då han tillika uttalade den förhoppningen, att denna anordning icke skulle fortgå i någon längre tid, finns det väl knappast någon av denna kammares ledamöter, som icke kan dela den förhoppningen med honom. Det är väl också ett hopp, som utan tvivel icke skall komma på skam, utan inom ganska snar framtid förverkligas.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilson, Karl August: Den föregående ärade talaren har just givit belägg på vad jag har velat få fram med mitt anförande. Han sade nämligen, att även föregående år remitterades ett liknande förslag till jordbruksutskottet. Det förelåg alltså prejudikat på denna sak. Det var just detta jag ville komma till, att det så lätt bildas en praxis genom oriktiga åtgärder. Det var naturligtvis redan förra året oriktigt att kalla in sådan beskattning för lösen och remittera propositionen till jordbruksutskottet, och detta har passerat även i år, utan att man märkte det förrän efteråt. Men man hade kunnat förvänta, att jordbruksutskottet, när det i år blivit uppmärksamgjort på denna sak, åtminstone kunde hava inbjudit bevillningsutskottet till gemensam behandling av frågan.

Jag har, herr talman, icke önskat annat än att söka förhindra, att det blir prejudikat på detta förfarande och att det även i fortsättningen får pågå. Det är mycket troligt, att en sådan här lösen för rekvisition av socker för industriellt behov kan behöva tagas i anspråk även nästa år, och då skulle jag anse det önskvärt, att frågan komme upp i annat sammanhang, så att den kunde på vederbörligt sätt få beredas av behörigt utskott.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riks-

*Lösenavgift
för godkän-
nande av viss
rekvisition av
socker.
(Forts.)*

bankens sedelutgivningsrätt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 12. i anledning av väckt motion om förläggning av statens lantbrukskolor till lämpliga kronoegendomar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående tillägg till § 33 i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 83, hade herr *Lindblad, Ernst*, hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta följande tillägg till § 33 i 1891 års lag om väghållningsbesvärets utgörande på landet:

Där vägstyrelse finner behöfligt, att hämtning av grus till de allmänna vägarnas underhåll från upplåtet grustag skyddas genom särskilda bestämmelser, må framställning härom göras hos Konungens befallningshavande, som föreskriver de närmare villkor, varunder grushämtningen får ske. För förseelser mot sådana lagligen tillkomna bestämmelser må vite från 10 till 100 kronor stadgas, och äger Konungens befallningshavande på anmälan från vägstyrelse eller landsfiskal förbjuda den, som gjort sig skyldig till unrepade förseelser härutinnan, att använda visst grustag och i stället hänvisa honom till annat sådant.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på återopade grunder hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Barthelson* mot utskottets motivering.

Herr *Barthelson*: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande motionen gör motionären gällande, att bestämmelser saknas om huru de inom vägdistriktet förefintliga grusgroparna skola skötas, samt att erfarenheten visar, att dessa gropar vanvårdas, liksom ock, att det icke finnes några lagbestämmelser, som i detta fall kunna komma till användning.

Det är sålunda en motion, som i sig själv icke gäller någon riksviktig sak, men som dock är av en viss praktisk betydelse. Att motionärens påståenden i förevarande fall äro överensstämmande med verkliga förhållandet, torde varje lantman kunna konstatera, liksom ock att en lagstiftning på området kunde vara behöflig. Oaktat jag sålunda för egen del hyser den föreställningen, att motionärens påståenden i detta fall äro riktiga, har jag dock icke kunnat vara

med om att bifalla motionen utan har i likhet med utskottet avstyrkt densamma på den grund, som anföres i utskottets motivering på det ställe, där utskottet säger: »I den mån härutöver närmare bestämmelser erfordras för avhjälpande av de angivna missförhållandena, torde därmed böra anstå till prövningen av de förslag, som av vägkommissionen redan framlagts eller framdeles kunna vara att förvänta, då frågan om väghållningen å landet i hela dess vidd kommer under riksdagens behandling.»

Hittills har jag kunnat följa utskottet, men i övrigt har jag icke kunnat vara med om dess motivering. Såsom jag nämde, anser jag, att motionären har rätt i sina påståenden, och då kan jag naturligtvis icke följa utskottet, när det gör gällande, att på detta område finnas redan lagbestämmelser. Utskottet nämner, såsom jag sade nyss, att det trodde, att denna fråga skulle kunna behandlas i hela dess vidd, när ett lagförslag en gång därom framlägges, men på samma gång säger utskottet, att det icke behöves någon sådan utredning, därför att vi redan hava lagar, som lämna bestämmelser i detta avseende. Och så säger utskottet vidare, att dessutom kommer vägunderhållet att utgöras genom entreprenad, och då skulle denna fråga icke vidare hava någon betydelse. Huru detta skall kunna ske, kan jag icke förstå, ty om det också blir entreprenad, så blir det i alla fall en hel del personer, som komma att använda sig av samma grustag, vadan samma olägenheter komma att förefinnas då som nu.

Genom utskottets uttalande på så sätt som skett har utskottet i alla fall, synes det mig, avfört denna fråga så att säga ifrån dagordningen. Det har icke därigenom påpekat, att den bör framkomma vid en revision av dessa lagar, utan snarare framhållit, att det är obehövt. Då, som nämnt, jag för min del icke kan gilla detta utan snarare ansett det vara behövt, att denna fråga behandlas, när lagförslaget om vägarna kommer före, så har jag, herr talman, reserverat mig emot denna del av motiveringen.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast yttra några få ord för att bemöta den siste ärade talaren.

Jag får säga, att jag tycker icke, att den motivering, utskottet har presterat, bör kunna giva anledning till någon vidare erinran. Först talar man där om, huru grustag skola kunna erhållas för dem som behöva grus för väglagning. Sedermera säger man — och det var mot det egentligen, synes det mig, som den siste talaren opponerade sig — att det ligger redan i Kungl. Maj:ts befallningshavades makt att, om missförhållanden uppstå, vidtaga rättelse i det hänseendet. Åtminstone voro de juridiska förmågor, som vi hade inom utskottet, fullt ense om, att så var förhållandet. Och till sist pekar man på, att även om nu dessa bestämmelser i väglagen icke skulle vara så tydliga, som man skulle önska, är man förvissad om att vid den blivande lagstiftning i detta ärende skall observeras och

*Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.
(Forts.)*

Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.
(Forts.)

förtydligande komma att ske. Jag tycker, att något vidare därutöver kan icke sägas.

Då emellertid den ärade talaren icke yrkat annat än bifall till utskottets betänkande, ber jag att i denna del få instämma med honom.

Herr Lindblad, Ernst: Det är icke många dagar sedan jag fick anledning att opponera mig mot utskottets då intagna ståndpunkt, och den här i kammaren företagna voteringen visade, att det var en ganska aktningvärd minoritet, som ville deltaga i mitt yrkande om återremiss till utskottet. Jag nödgas även i fråga om detta betänkande göra ett liknande yrkande och anser, att utskottet har förfarit på ett lika obehörigt sätt genom att hänvisa till en kommittéutredning nu, liksom det hade skett då.

Här erkänner dock utskottet, att kommittéutredningen redan har kommit fram, och nu väntar man på ett förslag från Kungl. Maj:t. Men det är ett mycket vittgående förslag, som skulle omfatta hela väghållningen inom vårt land och kanske göra den till en statsaffär i stället för att den nu vilar på enskilda väghållare. Denna stora fråga tror jag icke, att man skall koppla ihop med den här lilla frågan, som är aktuell för varje dag som går. Det förefaller mig också tämligen egendomligt att man här skall så att säga »sälja skinnen, innan björnen är skjuten». Ty innan riksdagen är färdig att taga det stora väglagsförslaget, hinuer det nog gå många solvarv, föreställer jag mig, men nu gäller det att få ordning och skick i våra grusgropar och få dessa påtalade missförhållanden afhjälpta. Den förste talaren har själv för sin del konstaterat, och jag som tjuguarig vägstyrelseordförande måste intyga, att det råder ett oefferrättlighetsstillstånd i detta avseende på landsbygden.

Nu säger utskottet, att här kan nog Konungens befallningshavande själv vidtaga behöfliga åtgärder, men i nästa punkt heter det: »i den mån härutöver *närmare bestämmelser erfordras*», och sålunda erkänner utskottet, att de bestämmelser, som finnas, icke äro tillräckliga. Då tröstar sig utskottet med, att det skall nog bliva sört för det, bara vi få en ny väglag. Detta sätt att resonera kan jag icke godkänna. När jag vet, huru vägstyrelserna få kosta på ganska avsevärda belopp — hundratals kronor, kanske tusentals — så är det icke rätt att ställa dem alldeles utan hjälp härvidlag. Jag tror icke, att någon Konungens befallningshavande skall kunna utan bemyndigande åsätta de viten, som äro erforderliga för att giva respekt åt givna stadganden.

Utskottet säger vidare, att man får antaga, att den nya lagen skall ställa väghållningen på entreprenad. Ja, den förste talaren har redan framhållit, att det icke har med saken att göra, hur man ordnar vägunderhållet, ty grus till väglagningen måste erfordras i alla fall, och grusgroparnas skötsel blir lika aktuell då som nu. Så det är obegripligt, huru utskottet kan vänta sig några sådana följder av de nya bestämmelser, som möjligen kunna motses i fråga om väghållningen.

Det är av denna anledning jag även nu, herr talman, ber att få yrka återremiss till utskottet. Jag tror, att utskottet icke haft större arbete, och de utgivna betänkandena hava icke varit mera omfattande än att utskottet mycket väl har kunnat granska den här lilla lagtexten och satt en annan form på den, om den av mig föreslagna tilläventyrs behövt ändras.

*Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.
(Forts.)*

Greve **W a c h t m e i s t e r, A x e l**: Herr talman! Den ärade motionären är icke tillfreds med att utskottet liksom i en föregaende hemställan hänvisat till en föreliggande utredning, men jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på att, som han själv antydde, det icke endast är denna utredning utan även ett bestämt faktum, som utskottet hänvisar till, nämligen 34 § väglagen.

Konungens befallningshavandes åtgärder behöva icke företagas just så, som motionären förutsätter, nämligen att det skall bliva ett strängt förfarande med böter etc., utan i regel har det tillgått och bör det tillgå så, att vägstyrelsen vänder sig till Konungens befallningshavande, om ett grustag vanskötes, varefter Konungens befallningshavande låter de intresserade sammankomma inför exempelvis landsfiskalen och det göres en överenskommelse om vissa kördagsverken för att forsla bort de stenar, som ligga och täcka det goda gruset o. s. v. Vi måste komma ihåg, att det är till fördel för alla dessa, som använda grustaget, att det skötes väl, och till deras nackdel, om det skötes illa, så att ingen bör egentligen hava något emot att på godvillighetens väg komma överens. Men motionären har velat få en lagbestämmelse med böter etc. och vill också, att om någon gör sig skyldig till upprepade förseelser, skall han i stället hänvisas till ett annat grustag. Men om det är ett sådant svart får, äro väl de som taga grus på det andra grustaget icke så synnerligen tacksamma att få detta svarta får sig tilldelat. Jag tycker inte, att den bestämmelsen är så vidare tilltalande heller. Jag är övertygad om att om vägstyrelserna hava ögonen öppna och sköta sig väl, så kunna de genom att vända sig till Konungens befallningshavande få saken ordnad utan att vidare bestämmelser behövas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **E r i c s s o n, A a b y**: Ja, herr talman, jag skall icke besvära herrarna länge. Jag skall bara be att få läsa upp vad herr Lindblad yrkar i sin motion. Han hemställer, att riksdagen beslutar ett tillägg till § 33 i 1891 års lag om väghållningsbesvärets utgörande på landet av följande lydelse: »Där vägstyrelse finner behöfligt, att hämtning av grus till de allmänna vägarnas underhåll från upplåtet grustag skyddas genom särskilda bestämmelser, må framställning här-om göras hos Konungens befallningshavande, som föreskriver de närmare villkor, varunder grushämtningen får ske.» Och så är det straffbestämmelserna, bötesbestämmelserna. Nu har den siste ärade talaren till full evidens visat, att en sådan rätt förefinnes redan och tillämpas redan. Jag hemställer då till herrarna: Är denna motion värd först och främst en återremiss och så sedermera ett beslut av riksdagen?

Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag

m. m.
(Forts.)

gens båda kamrar? För min del tvivlar jag på att den tur, som följde herr Lindblad sist, skall följa honom i detta återremissyrkande.

Herr Lindblad, Ernst: Jag vet icke, om de två sista ärade talarna varit med i någon grusgrop och verkligen sett, hur där går till, men jag har verkligen varit där och stått där flera dagar och sett, att man genom att *plocka* sten ur gruslassen kan slippa kosta transport på sådant överloppsods. Förekommer det i större mängder bör det naturligtvis köras bort. Men jag vet själv av personlig erfarenhet och får oupphörligt konstaterat av mina vägstyrelseledamöter, att det icke hjälper, att man säger till folk, att de skola sköta grustagen, som vägstyrelsen flera upprepade gånger gjort i ordning åt dem. När det icke är någon tillsyningsman där, så låta de det bara rasa igen, och så få de, som komma efter, föra bort denna massa sten, som kanske bara genom en enda grushämtning bragts att rasa med. Det finnes faktiskt icke någon möjlighet, tror jag, för Konungens befallningshavande att åsätta viten här. Funnes den rätten, kunde utskottet hava uttalat den meningen bestämt, men det finns icke något sådant uttalande i betänkandet. Där står tvärtom uttryckligen sagt, att i den mån det fordras bestämmelser *utöver vad som nu gäller*, torde den kommande lagstiftningen draga försorg därom. Är detta ett sätt att avhjälpa ett behov, som föreligger för varje dag? Jag kan icke annat än anse, att det är en inkompetensförklaring både av jordbruksutskottet och av denna kammare, om man icke skulle kunna forma ett sådant enkelt åläggande i några få rader. Hava vi blott rätten uttalad, då torde också Konungens befallningshavande komma med den rätta tillämpningen, men jag har ännu icke i något vägdistrikt sett en sådan bestämmelse tillämpad, och vi hava icke kunnat råda bot på detta, att somliga personer tredskas och icke vilja rätta sig efter tillsägelser, utan fara och hämta grus, som de själva behaga, och taga, vad de vilja, utan att man kommer åt dem. Det är dessa »svarta får», som det talades om här, som vi måste få bukt med, om man skall få respekt för de åtgärder, som vägstyrelse och vägdistrikt i övrigt vilja vidtaga. Det är blott det vi begära. Efter en återremiss skall väl ändå utskottet kunna åstadkomma några få rader — kanske fyra eller fem, högst tio raders tillägg i lagen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Holmquist: Herr talman! Jag kan icke neka till att jag i denna fråga finner den ärade motionären något väl gensträvig, om jag så må säga. Han vill till en början antyda, att det skulle vara den allra största lätthet för jordbruksutskottet att här framlägga förslag till lagstiftning, och jag förmodar, att han anser, att det egentligen blott är att skriva av hans förslag till lagtext. Jag kanske får be herrarna vara så vänliga och titta på detta förslag till lagtext, och jag tvivlar på att det kan gå på det sättet. För det första innehåller denna lagtext i sin början precis detsamma, som nu efter min uppfattning står i gällande lag. Men vidare säges det i detta förslag,

att om dessa »svarta får», om vilka herr Lindblad nyss talade, icke skulle rätta sig efter de föreskrivna villkoren trots vitesbestämmelserna, så skall man anvisa dem en annan grusgrop att gå och förstöra igen. Det ser nästan ut, som om herr Lindblad trodde, att länsstyrelse när som helst kan stå till hands och bara peka på nya grusgropar överallt, då missförhållanden föreligga beträffande de gamla, och att följaktligen på detta sätt de s. k. svaria fåren skola kunna pareras. Jag får säga, att åtminstone i det län, jag tillhör, ett sådant sakernas läge icke kan etableras.

*Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.
(Forts.)*

Det vill för övrigt synas mig, som om herr Lindblad väsentligen bedömde dessa förhållanden från den rayon, där han huvudsakligen har sin vistelse. Det uppgavs inom utskottet — och det torde vara för åtminstone en del av kammarens ledamöter känt — att, såsom utskottets vice ordförande just nämnde här, de åtgärder, vilka herr Lindblad ifrågasätter i början av sitt förslag till lagtext, redan praktiseras i vårt land, och där de icke praktiseras, beror det efter min uppfattning icke på befallningshavandena utan på de ärade ordförandena i vederbörande vägstyrelser. Om vägstyrelserna velat bättre hålla sin hand över dessa förhållanden, skulle det också vara mycket bättre ställt med grustagen i vårt land, men det är just på grund av en viss slapphet i detta avseende, som förhållandena blivit sådana, som de verkligen på många håll nu äro.

Nu yttrade herr Lindblad vidare, och det har sagts även från annat håll, att även under antagande av att den nu gällande lagstiftningen innehåller ungefär vad herr Lindblad vill, att den nya lagstiftningen väsentligen skulle innehålla, så håller icke den andra delen av utskottets motivering, därför att det blir ingen skillnad i detta avseende, om vägarna till väsentlig del komma att sättas på entreprenad, utan det nu existerande tillståndet kommer att fortfara. Jo, med förlov sagt, det blir en betydande skillnad. Nu är det så, att en massa småbrukare hava en vägbit, ofta av några meters längd, och för denna vägbit skola de nu jämte hundratals andra hämta sand ur en grusgrop. Men om i stort det nya förslaget kommer att genomföras, blir det entreprenadsystem, och det blir naturligtvis mycket större väglängder, som komma att tagas på entreprenad på en gång. Därför blir det också ett färre antal, som komma att besöka grusgroparna, och dessa personer komma på grund av den erfarenhet, som deras praktiska arbete alltid kommer att skänka dem, att kunna taga gruset på ett helt annat och ordentligare sätt. Jag tror sålunda, att just det system, som efter all sannolikhet den förestående reformeringen av väglagen kommer att genomföra, skall betydligt förbättra förhållandena i de ifrågavarande grusgroparna.

Jag kan således icke finna annat än det utlåtande, som nu föreligger här, ganska naturligt motiverar, att riksdagen för närvarande icke behöver befatta sig med den föreliggande frågan, allt med hänsyn till att i en framtid, då den nya lagstiftningen kommer, kunna föreligga förhållanden, som då böra upptagas till bedömande. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.
(Forts.)

Herr Pers: Herr talman! Det är en sak, som jag anser mig böra erinra om i detta sammanhang, och det är den mängd av olycksfall i grusgroparna, som årligen inträffa. Jag har icke sett någon statistik däröver, men det går intet är förbi, utan att en hel del olycksfall rapporteras genom tidningarna, och i våra trakter ser man dem inträffa ganska ofta. Det är en sak, som jag anser borde uppmärksammas mer än vad som sker, och jag har förgäves väntat mig, att man här i diskussionen skulle taga upp även den synpunkten. Dessa ständiga dödsfall till följd av ras i grusgroparna visa, att det är en betänklig sak, och att det brister i ordning och skick vid grusgroparnas användning. Detta är något, som jag hemställer, att de ärade herrar, som syssla med denna sak, måtte taga i betraktande. Det spilles säkert årligen åtskilliga människoliv i grusgroparna, vilka man hade kunnat spara, om en riktig ordning härskat där.

Herr Lindblad, Ernst: Jag nödgas konstatera, att talaren på Kopparbergslänsbänken knappast heller torde hava varit i så många grusgropar och sett, hur där gått till. Om också vad han anförde skulle kunna gälla för Kopparbergs län, där vi veta, att jordmånen är tämligen sandaktig eller på sina håll kanske utslutande består av sand, så är detta visst icke förhållandet i Södermanland, ty där är det tvärtom mycket ont om grustag, och det kan hända, att man i vissa trakter får fara miltals för att komma åt lämpligt och dugligt grus. I sådana fall är det mycket sorgligt att se, att då vägstyrelserna vilja förbättra grustagen, de faktiskt på många ställen sakna möjlighet att giva gehör åt sina befallningar.

Nämnde talare undrade nu, hur det var möjligt, att man skulle kunna förvisa en grushämtare från en grop till en annan. Man säger naturligtvis då till honom, att han icke längre får taga grus i den närmast belägna grusgropen, utan måste köra längre bort till en annan, som kanske är så beskaffad, att den icke *kan* förstöras, emedan den icke är så bemängd med sten, som fallet är med den, som ligger centralt. Då är han stängd; då först börjar han förstå, att bestämmelserna äro allvarligt menade. Han får kanske köra en halv mil längre, i stället för att få hämta grus på närmaste håll, vilket han eljest skulle kunna få göra. Det är icke alls orimligt att tänka sig en sådan lagstiftning.

Nu säger talaren på Kopparbergslänsbänken, att då väghållningen blir ställd på entreprenad — vilket vi ännu icke sett — skulle det bli stor skillnad. Men vi kunna väl icke tro, att den person, som skulle taga entreprenaden, skulle vara någon trollkarl, så att han kan reda sig utan grus. Han får tydligen låta skaffa fram grus och leja en mängd småbönder att köra fram grus åt honom, för såvitt icke denna framforsling av grus fortfarande skulle »gå på indelning» och endast spridningen därav skulle ske på entreprenad. Liknande fall har förekommit med den entreprenör, med vilken jag såsom vägstyrelseordförande haft att göra. Han har sagt: Jag öppnar en grusgrop, men då jag väl fått den i ordning, komma tio bönder och hämta grus där och förstöra gropen för mig, så att jag

måste hålla vakt där, så länge jag behöver köra. Men i en allmän grusgrop kan man icke taga sig någon sådan befogenhet.

Det är de sålunda påtalade missförhållandena, som vi vilja komma åt. Jag har här fått många framställningar från andra håll, där de säga precis detsamma. Detta är mycket riktigt påpekat, och samma förhållanden som gälla i Södermanlands län, gälla även i mitt län, säger man. Vi skola icke jämföra dessa län norrut, som kanske bara hava sand och grus överallt å't tillgå, med Södermanlands län och liknande. Åtgärder, som äro behövlige i våra län, hoppas jag, att Konungens befallningshavande i Blekinge och Kopparbergs län icke skola motsätta sig. Jag är ingalunda ensam om denna min åsikt, utan det är en massa vägstyrelseordförande, vilka hava precis samma uppfattning. Om utskottet får detta ärende tillbaka, skall jag stå till tjänst med skrivelser, av vilka framgår, hur man försökt att lösa frågan i ett annat härad än mitt, och det kan vara skäl att taga kännedom därom, så att herrarna få se, att det icke heller där är tillräckligt sörjt för denna sak.

Jag ber att fortfarande få yrka återremiss av utskottets betänkande.

Herr F a n t: Herr vice talman! Blott några ord! Med anledning av den ärade Kopparbergslänsrepresentantens förmodan, att det var blott inom herr Lindblads rayon som detta oeffterrätlighets-tillstånd i grusgroparna förefanns, kan jag konstatera, att såvitt min erfarenhet sträcker sig, är det oeffterrätligt nästan överallt, och att man icke från deras sida, vilka egentligen borde hava tillsyn över dessa förhållanden, kan ha att påräkna något särskilt intresse i detta fall.

Jag ber att få instämma i herr Lindblads yrkande på återremiss.

Herr H o l m q u i s t: Herr talman! Jag tillåter mig först att framhålla en viss betänksamhet mot det uttalande, som gjordes av min vän på Dalabänken. Han sade, att man vid denna frågas bedömande även bör taga hänsyn till de sorgliga dödsfall, som så ofta ske i grusgroparna genom att jord och stenar rasa ned över de arbetande. Jag undrar ändå, om han icke i det fallet misstager sig något i fråga om grusgroparnas natur. Han åsyftade väl i själva verket sådana sandtag eller grustag, som äro avsedda för stora industriella behov och icke egentligen sådana grusgropar för väglagningsämnen i allmänhet, vilka här avses. Det är åtminstone min uppfattning, att så är fallet. Jag tror sålunda knappt, att man i detta sammanhang kan åberopa denna omständighet.

Motionären, herr Lindblad, har ju ånyo påpekat, att tråkiga förhållanden råda i grusgroparna. Jag förstår egenligen icke det argumentum ad hominem, som han åter och åter kommer med, att man, för att förstå detta tillstånd, skall ha varit nere i grusgroparna. Åtminstone vad mig beträffar har jag varit nere i hundratals grusgropar, och nog har jag den uppfattningen, att det är mycket

Om lagbestäm-
melsor rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.

(Forts.)

illa ställt i många grustag, men jag har påpekat, och det har också utskottet påpekat, att det beror på dåliga vägstyrelser. Det beror på att vägstyrelserna icke med iakttagande av de möjligheter, som vägstyrelserna nu ha, skaffa sig sådana bestämmelser, att de kunna få bort mindre lämpliga och i många fall rent olämpliga sätt att taga grus. På detta har herr Lindblad ingenting annat att svara än att han har i sin hand ett papper från ett annat län, som visar, att det skulle vara nästan lika dåligt där, som i det härad, där han härskar såsom ordförande i vägstyrelsen. Jag tror visst, att det är dåligt både i Södermanlands län och i Stockholms län, men jag är icke övertygad om att vägstyrelserna i dessa län eller vissa delar därav skulle kunna med nu gällande lagstiftning få det bättre och betydligt bättre. Vad jag bestrider är, att man skulle vinna något genom att antaga herr Lindblads åskådning, sådan den framkommer i hans lagförslag, enligt vilket man först skulle gå till befallningshavanden, vilket man redan nu kan, för att få vissa regler och viten fastställda och sedan, om det icke hjälper utesluta de tredskande från rätten att taga grus och anvisa dem annat grustag. Det är denna punkt i hans förslag till lagstiftning, som efter mitt begrepp är en omöjlighet. Utan att på förhand kunna ge några löften, tror jag sålunda, att även om utskottet skulle få denna motion tillbaka, ett förslag från utskottet sida icke skulle komma att gå efter de lagstiftningslinjer, som herr Lindblad här ifrågasätter.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Jag undrar verkligen, om det är så, som den siste talaren vill göra gällande, att det beror på att *vägstyrelserna* äro dåliga, att grusgroparna äro så illa skötta. Det kan ju vara fallet i mitt härad, men eljest tror jag knappast, att det är därpå det beror. Jag undrar, om icke det där var en »dalkarl», och jag tror, att det vore bra, om han kunde skicka ned till oss en annan dalkarl, som kunde visa oss, hur grustagen verkligen skola skötas. Vi göra så gott vi kunna och förstå med nu gällande bestämmelser. Det är därför jag tillåtit mig begära att därutöver få möjligheter till ett ingripande. Jag menar, att redan genom åläggande av viten kan man uppnå ett bättre resultat. Går icke det, har jag pekat på den möjligheten, att man kan skicka dem till en annan grusgrop, vilken de icke kunna förstöra. Och om utskottet, vilket jag hoppas, får tillbaka betänkan-det, har utskottet tillfälle att föreslå andra åtgärder, som utskottet kan finna lämpligare än de av mig föreslagna. Jag har blott velat lägga fram förslag, så att det skulle finnas ett formligt gjort yrkan-de att hålla sig till och så att icke den förebräelsen skulle kunna riktas mot motionären, att han icke visat, huru han tänkt sig, att man skulle gå till väga. Jag tror, att det är enda sättet att avhjälpas dessa missförhållanden. Det vore högst märkvärdigt, om man skulle nödgas konstatera, att både motionär, jordbruksutskott och denna kammare icke skulle kunna råda bot för ett sådant alldagli-gen förekommande, mindre tilltalande förhållande.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Om lagbestäm-
melser rörande
skötsel av
vissa grustag
m. m.
(Forts.)*

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 39;

Nej — 54.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd avlöning åt t. f. verkmästarna vid Åkers krutbruk C. A. Malmsten och J. E. Eriksson;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för krigsarkivarien Severin Bergh att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid artilleristaben Johan Richard P:son Ljung att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg åt t. f. tjänstemannen i andra lönegraden i marinförvaltningen Reinhold Casper Theodor Näsman;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader, som stå i samband med den under neutralitetsvakten ökade förslitningen av flottans fartygsmateriel;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av merkostnader för elektrisk installation i sjökrigsskolan m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bere-

dande av ökade medel för tandpolikliniken vid flottans station i Stockholm;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för bestridande av kostnaderna för officerares och underofficerares över stat samt officerares av reserven tjänstgöring vid flottan resp. kustartilleriet samt för marinintendenturkåren i flottans reserv tillhörande marinintendenters tjänstgöring vid flottan;

nr 21, i anledning av väckta motioner om ytterligare anslag för år 1919 till remonteringen vid armén;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för musikfanjunkarna, musikdirektörerna Ernst Emanuel N:son Willners och Gustaf Emil Hessler att med bibehållande av viss befattning åtnjuta tillfällig löneförbättring;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående beredande av medel för färdigställandet av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepén;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsunderstöd åt föreläsningsanstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar;

nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för två läroverkslärare att ingå på 1918 års avlöningsstat; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag till statskontoret;

bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 11, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 12, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 13, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om dödsstraffets avskaffande; och

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande vissa ändringar i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för internationell överenskommelse rörande dödsstraffets utplånande ur staternas strafflagstiftning.

Efter föredragning av de under sammanträdet avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionen nr 113 till statsutskottet, propositionen nr 117 till konstitutionsutskottet och propositionen nr 118 till behandling av lagutskott.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 23, till Konungen i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 31, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

Skrivelseförslaget godkändes, under förutsättning att vad utskottet i sitt utlåtande nr 9 hemställt bifölles även av andra kamraren.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Pettersson, Olaus*, för tiden från och med den 1 till och med den 10 nästinstundande mars.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12,54 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 99, angående avhändande av vissa utav byggnadskommisionen för dubbelspåret Rönninge—Ström förvärvade markområden;
- nr 105, angående fastställande av ny avlöningsstat för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler m. m.;
- nr 107, angående pension till polskonstapeln C. G. Thorssell;
- nr 112, angående ytterligare statsbidrag till driftkostnaderna under år 1918 vid erkända alkoholistanstalten hemmet Gunnarskog;
- nr 116, angående reglering av avlöningsförhållandena för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.;
- nr 119, angående årliga understöd åt änkor och barn efter vissa befattningshavare vid statens hospital och asyler;
- nr 121, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862;
- nr 122, angående anslag för utförande av vissa nyanläggningar vid Trollhätte kraftverk;
- nr 124, angående utökning av det till statens uppfostringsanstalt å Bona hörande jordområde m. m.; samt
- nr 125, angående utvidgning av länsstyrelsens i Gävleborgs län ämbetslokaler m. m.

Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen lektor *Oskar Olson* på grund av »spanska sjukan» från den 22 februari och tills vidare är oförmögen till arbete, intygas härmed.

Djursholm den 24 februari 1919.

M. Apelskog-Fahlberg,
leg läkare.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild

bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 24, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; samt

nr 27, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 25, för revisionssekreteraren m. m. B. N. R. Lilienberg att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 26, för häradshövdingen m. m. Nils Wihlborg att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 28, för hovrättsrådet m. m. G. F. Lindstedt att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 29, för expeditönschefen B. C. Hasselrot att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.

Vrd föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 183, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beviljande av statsanslag till anordnande av läkaremottagningar i vissa kommuner å landsbygden, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 13—27, bevillningsutskottets betänkande nr 11, bankoutskottets utlåtanden nr 11—13, första lagutskottets utlåtanden nr 5 och 6 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

Herr *Rooth* väckte en motion, nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1919 års taxe-

ring till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhets-skatt.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna blev propositionen nr 99 på begäran bordlagd, och hänvisades de övriga, nr 105, 112, 116, 122, 124 och 125 till statsutskottet, nr 107 och 119 till bankoutskottet samt nr 121 till konstitutionsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens år 1913 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonder tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1917.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-marens sammanträde avslutades kl. 3,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.